

CONCINA
Theologia
Christiano
.7.8.

25

**BX1751
.C61
1768
v. 7-8
c.1**

THEOLOGIA
CHRISTIANA.
DOGMATICO-MORALIS
AUCTORE
F. DANIELE CONCINA
ORDINIS PRÆDICATORUM.
EDITIO NOVISSIMA.
TOMUS SEPTIMUS.
DE IUSTITIA ET IURE.

46461

ROMÆ, MDCCLXVIII.
SUPERIORUM PERMISSU.
PROSTANT VENALES VENETIIS
APUD SIMONEM OCCHI.

CUM PRIVILEGIO APOSTOLICO
UNIVERSITATIS ROMANÆ DE TENENTIBUS
CAPILLA ALFONSINA BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

Folio-12 MICROFILMADO 7/1/82

FONDO BIBLIOTECA PUBLICA DEL ESTADO DE NUEVO LEON

192715

MICROFILMADO

PRÆLOQUIUM.

e admodum nullus in homine appetitus impotentior, atque
 feratior rerum cupiditate, quæ civitates & regna perturbat, se-
 ditiones excitat, turbas accendit, societatis fœdera dissolvit, subdi-
 tos in Principes commovet, servos in dominos, filios in paren-
 tes, fratres in fratres provocat, armat, infligat; ita nulla virtus
 est quæ æque his, ceterisque malis fugandis, exterminandisque opem ferat, &
 præsidium, atque iustitia, quæ omnium fere virtutum conciliatrix est, & qua-
 si domina. Hæc humani generis societatem moderatur, respublikas temperat,
 imperia sustinet. Hæc cuique, quod aliqua debetur causa, tribuit: benemerit-
 is civibus dignitates, & præmia impertitur: vitiosis scelestisque penas infligit,
 & supplicia. Hæc mater æqui & boni, quæ civis civibus, urbes urbibus, reg-
 na regnis reconciliat, illata damna resarcit, ablata restituit, pacta, conven-
 ta, fœdera custodit, defendit, & suis quemquam contentum esse debere iu-
 bet. Ne multa: iustitia divinus animi ornatus est, qui homines, propria cupi-
 ditatis dominos, erga Deum pios, in proximos æquos, pro patria fortes,
 adversus fraudes, dolos, iniurias, vigiles, expectatos, constantes efficit. Tam
 amplo imperio dominatur in homine, ut omnes eiusdem affectus moderetur,
 appetitiones coerceat, adversos fortunæ casus sustineat, in calamitatibus animos
 erigat, in honorum partitione confirmet, & quibusque iura sua afferat. Arpi-
 natibus, inquit M. Tullius *Lib. I. Offic. cap. vi.* agrum Arpinatem, Tuscu-
 lanis Tusculanum, Sabinis Sabinum, Romanis Romanum vindicat, & quæ
 natura communia erant, prout cuique obtigere, possidenda iuber. Da mihi
 hominem revera iustum; & ego illum tibi cælo proximum, Deo devinctum,
 societati amicum, civitati carum, omnium ore exaltatum, superisque similem
 censeo. Contra homines iniusti reprobationis characterem in fronte præferunt;
 civitates perturbant, inferiores opprimunt, pauperum sanguinem emungunt,
 pelles excoriant, carnem populi comedunt. Fieri nequit ut salutis portum as-
 sequantur, nisi divitias, quas aliorum detrimento deglutiunt, evomant, &
 iniurias, damna, molestiasque illatas æqua compensatione resarciant. Quæ
 omnia ab hominibus iniustis præstari, vix desiderare, nedum sperare experi-
 entia edocui valemus. Respondet enim virtutis sublimitati oppositi vitii pravitas;
 & animum, quem iustitia tanta bonorum copia divinum, & propemodum di-
 tem efficit, iniustitia omnium fere vitiorum lue inquinat, depravat, manci-
 piumque inferni constituit.

Verum enimvero quo eminentior, atque splendidior est virtutis iustitia ma-
 iestas, & amplitudo, eo difficilius aut ingenio assequi, aut orationis facultate
 exornare eiusdem officia, prærogativas, & effectus valemus. Quid de oppositi
 vitii pravitate dicam? Quis fraudes, dolos, fucos, lenocinia, effugia, rimas,

IV
 technas, quibus occultatur, reterege poterit? Quis versuta commenta, subtilis-
 sima paradoxa, quæ nova opinandi ars inexit, quæ probabilistica benignitas
 exquisita dexteritate adornavit, dispellere, & pro dignitate profligare valet?
 Homines ambitiosi, petulci, vanique, superbia fastum, pompæ apparatus
 mercatorum, artificum, mercenariorumque sudoribus, & sanguine foveant,
 alunt, ostentant. Crudelem iniustitiam, immanemque superbia honestant pro-
 prii status sustinendi obtentu. Debitorum, atque mercedum solutionem de die
 in diem, de mense in mensem, de anno in annum differunt, quin creditorum
 lacrymis, & calamitatibus quidquam commoveantur.

Alii distribuentis iustitiæ præmia dividunt, non meritorum ratione spectata,
 sed intercessorum supplicationibus, & munusculorum præstigiis obcæcati. Illi
 pro tribunali lites dirimunt, scientia necessaria destituti. Ab istorum iustitiæ
 procuratore, familiarum, civiumque fortunæ pendent. Et quasi de rebus ni-
 hili iudicium, sententiamque rogarent, vix sibi religioni vertunt vitium igno-
 rantia; qua legitimos possessores bonis spoliant, iniustusque postulatores opu-
 lentos efficiunt.

Ex his paucis quæ delibavi, nemo non videt quam sit perdifficilis, odii,
 invidiaque plena ex una parte, quantaque necessitatis, atque utilitatis ex al-
 tera, causa quam orandum aggredior. In omnium controversiarum genere ex-
 trema sunt perniciosa. Verum in iustitiæ causis dirimendis, finiendisque qua-
 rumque a rerum medio, & recti iustitiæ scopo declinatio, præter conscientia
 noxam, onus resarcienda partis læsæ imponit. Quamobrem non modo dili-
 gentia maior, severius studium, maturitas cautior requiruntur; sed ferventior
 oratione, iugibusque precibus opus est, ut caeleste divinumque lumen assequa-
 mur, quo mente illustrata viam veritatis, & iustitiæ ingrediamur, atque pie,
 iuste, & sobrie in Domino vivamus.

I N D E X

Librorum, dissertationum, capitum, paragraphorum, & questionum, quæ
 in hoc Tomo continentur.

LIBER SECUNDUS. DE IUSTITIA, ET IURE.

DISSERTATIO I.

CAPUT I.

Iuris notiones variae. Quale ius sit iustitiæ
 materia, & obiectum. Pag. 1.

CAPUT II.

Iustitiæ generatim acceptæ definitio, eiusque di-
 versio. 2.

CAPUT III.

Quid sit iustitiæ generalis, seu legalis.
 Quæst. I. Iustitiæ legalis est ne rigorosa ius-
 titia? ib.

Quæst. II. Iustitiæ legalis quæ est in Prin-
 cipe; differt ne specie a iustitiæ legali quæ
 est in subditis? 5.

CAPUT IV.

De iustitiæ distributive, commutative, & vin-
 dicative, & de vitis eidem oppositis.
 ibid.

Quæst. I. An iustitiæ commutative distingua-
 tur a vindicativa? ibid.

Quæst. II. Iustitiæ commutative distinguitur
 ne specie a iustitiæ distributiva? 6.

Quæst. III. Quenam sint vitia iustitiæ oppo-
 sita? 8.

CAPUT V.

De dominio, eius divisione, & bonorum par-
 titione. ib.

CAPUT VI.

Dominii utilis variae acceptiones. Utrum in
 rebus usu consumptibilibus dominium ab
 usu distinguitur. 10.

Quæst. I. Quenam sint fructus quibus frui
 usufructuarius potest? ib.

Quæst. II. Quid præstare usufructuarius de-
 bet? ib.

Quæst. III. Potest usufructuarius alteri suum
 ius usus vendere? ib.

Conc. Theol. Tom. VII.

Quæst. IV. Distinguitur ne dominium ab usu
 rerum unico usu consumptibilium? 11.

CAPUT VII.

De possessione, & modo eam comparandi,
 amittendique. 12.

CAPUT VIII.

Quanam sint dominii capaces, & quenam
 bona subiaceant dominio. 13.

CAPUT IX.

De dominio quod in animalia homo habet. 14.

Quæst. I. Animalia natura sua mansueta ca-
 pere ne alicui liceat? ibid.

Quæst. II. Cuius sunt animalia, humana in-
 dustria facta mansueta? ib.

Quæst. III. Animalia silvestria sunt ne pri-
 mi occupantur? 15.

Quæst. IV. Cuius est fera ab uno vulnerata,
 & ab alio capta? ib.

Quæst. V. Cuiusnam est fera, vel avis in
 laqueum lapsa? ibid.

CAPUT X.

De piscatione, aucupio, venatione: quando,
 & quibus hæc licita sint. ib.

Quæst. unic. Quodnam crimen committunt qui
 contra edictum Principis, aut communis
 in locis prohibitis venantur, piscantur, aucu-
 pantur? 16.

CAPUT XI.

Qua via silvarum, montium, & piscuorum
 dominia acquirantur. 17.

CAPUT XII.

De rerum inventarum dominio. ib.

Quæst. I. Cuiusnam sint bona derelicta? 18.

Quæst. II. Bona naufragantium fiunt ne pri-
 mi occupantur? ib.

Quæst. III. Quibus applicanda sunt bona va-
 cantia? ib.

- Quæst. IV. Cuius sint bona perditâ ab uno, & ab alio inventa? ibid.
 Quæst. V. Cuius sunt bona inventa, quorum domini post adhibitam diligentiam non reperitur? 19.
 Quæst. VI. Cuiusnam sunt thesauri inventi? 20.
 Quæst. VII. Quisnam sit dominus fundi, cui thesaurus vel casu, vel industria inventus debeat auct in satum, aut in partem? 21.
 Quæst. VIII. Thesaurus inventus in agro empto debetur ne emptori, aut venditori? ibid.

CAPUT XIII.

De dominio acquirendo vi alluvionis, accessionis, specificationis, commixtionis, confusio- nis. 22.

CAPUT XIV.

- De modo acquirendi dominii per prescriptionem, seu usucapionem. 23.
 Quæst. I. Quot sunt conditiones ad legitimam prescriptionem necessaria? 24.
 Quæst. II. Prescriptio satis conditionibus ornata acquirit ne prescribenti dominium non modo in foro externo, verum etiam in conscientia? 26.
 Quæst. III. Qui dubitans possidet, malam ne fidem habet, quæ prescriptionem impedit? 28.
 Quæst. IV. Qui ignorantia iuris, vel facti laborat, amittit ne fidem bonam requisitam ad prescriptionem? 29.
 Quæst. V. Mala fides antecessoris nocet ne successor bonæ fidei, ne prescribere sit valeat? 30.

CAPUT XV.

De patria potestate in filios, seu de rerum dominia quo potantur filii patrie potestati subiecti. ib.

DISSERTATIO II.

De restitutione.

PRÆLOQUIUM.

31.
 CAPUT I.
 Propositiones damnatæ, & laxæ in materia iustitiæ. 33.
 §. I.
 Propositiones prescriptæ ab Alexandro VII. & Ven. Innocentio XI. quæ iustitiæ virtutis ad- versantur. ib.
 §. II.
 Opiniones laxæ plurimum Moralistarum. ib.

CAPUT II.

Varie restitutionis acceptiones. Eiusdem vera notio, & principia unde proficitur, explicatur. 42.

CAPUT III.

- Quomodo restitutio necessaria ad salutem sit, & quomodo statim peragenda. Debitarum dilaciones perniciose. Quot peccata perpetrent debitores procrastinantes. Confessarii, ne istis absolvant, admonentur. P. Viva, & Tamburini opiniones resulantur. 43.
 Quæst. I. Qui conducunt operarios, astringuntur ne statim mercedem solvere? 44.
 Quæst. II. Quodnam peccatum perpetravit illi qui conducunt operarios ad laborandum, si pecunia careant qua mercedem solvant? 45.
 Quæst. III. Quodnam peccatum peccati debitores divites qui debitarum solutionem differunt? ib.
 Quæst. IV. Admittende ne sint: excusationes quibus debitores suare dilatarum debitorum solutionem solent? ib.
 Quæst. V. Quo in periculo, vel peccato versantur illi qui ad morem usque restitutionem differunt, heredibusque solvenda debita relinquunt? 46.
 Quæst. VI. Quot peccata committant debitores qui sunt in mora solvendi? ibid.
 Quæst. VII. Absoluti ne possit qui nolit statim, cum potest, restituere? 48.
 Quæst. VIII. Absoluti ne a Confessario possunt debitores qui promittunt se statim restitu- tos, & res ipsa non restituunt? 49.
 Quæst. IX. Quomodo se gerere Confessarius debet, vocatus ad evadendam confessionem atrocis, seu magnæ, qui diffinit debito- rum solutionem, peccatumque oppressi? 50.
 Quæst. X. Confessarius qui culpabiliter sol- gare penitentem omittit ad restituendum, astringitur ne ille restituere? 51.

CAPUT IV.

Qualis sit iniustitia ex qua restitutionis debi- tum inferitur. ibid.

CAPUT V.

- Sola culpa theologica, opposita iustitiæ commu- niant, extra contractus, vel effectum, onus inferi restitutionis. Que culpa in officio, vel contractu inferat restitutionis debitum. Plures quæstionibus resolvuntur. 53.
 Quæst. I. Ex culpa theologica levi, seu pe- niali

- niali, oritur ne restitutionis debitum? 54.
 Quæst. II. An culpa levis, aut levissima, animo nocendi perpetrata, inducat obligatio- nem restitutionis? ib.
 Quæst. III. An qui exercent artes, aut pro- fessiones, teneantur ad restitutionem ex culpa levi, vel levissima? 55.
 Quæst. IV. Quenam culpa iuridica requiritur in contractu, ut inducat restitutionis debi- tum? 56.

CAPUT VI.

- De restitutionis onere, quo obstringitur possessor bona, aut mala fidei ob rem alienam acceptam? 58.
 Quæst. I. Ad quid tenetur possessor bona fidei qui rem alienam consumpsit? ibid.
 Quæst. II. Qui res usu, consumptibiles bona fide a latrone emit, receptor, tenetur ne restituere rem, si extet, aut id in quo dis- tortus factus est, si fur restituere potens sit? 59.
 Quæst. III. Qui alienam rem usu non con- sumptibilem possidet, nempe equum, li- brum, piscinam &c. bona, aut mala fide, tenetur ne eandem rem, si extet, reddere, aut eiusdem pretium? 60.
 Quæst. IV. Ad quid tenetur possessor male fidei? ib.
 Quæst. V. Si fur rapiat rem que apud do- minum perierit, tenetur ne eandem resti- tuere, si illam conservet, aut pretium, si perit? ib.
 Quæst. VI. Si rem alienam ex incendio eri- pias, & post elapsum periculum illam re- tineas, & apud te percat, non perdenda apud dominum; tenebis ne ad restituendo- nem? 61.
 Quæst. VII. Ad quid tenetur ille qui rem alienam mala fide surripuit, qua melior futura erat, si eam ante augmentum consu- mat? ibid.
 Quæst. VIII. Cuiam crescit res furto subla- ta? 62.
 Quæst. IX. Si res in viliori statu furto sub- lata, & melior effecta, postea ad deterio- rem statum redigatur, quid restituendum est? ibid.
 Quæst. X. Quomodo possessor dubie fidei rem alienam restituere astringatur? 63.
 Quæst. XI. Qui bona fide rem emit, si post emptoriam dubitat rem esse alienam, ad quid tenetur? ibid.
 Quæst. XII. Qui bona fide rem accipit, evaditque dubius possessor, tenetur ne anticum peratum habere restituendi totum pretium

rei vendita domino comparari? ibid.
 Quæst. XIII. Si post adhibitam diligentiam dubium perseveret, sineque validiores ratio- nes, rem esse alienam, quid restituendum est? 64.

CAPUT VII.

- Quos fructus restituere possessor bona, & ma- le fidei debet? ibid.
 Quæst. I. Quos fructus restituere tenetur pos- sessor bona fidei? ibid.
 Quæst. II. Qui bona fide rem alterius loca- vit, que locari non solet, tenetur ne la- cationis pretium domino, detractis expensis, reddere? ibid.
 Quæst. III. Quos fructus restituere possessor male fidei debet? 65.
 Quæst. IV. Fur non percipiens fructus qui percipi e re possunt, tenetur ne ad compensa- tionem? ibid.
 Quæst. V. Quas expensas detrahere possessor sine bona, siue male fidei debet in aliena rei restitutione? ibid.
 Quæst. VI. Qui rem furtoque emit fide bo- na, valet ne eam reddere furi perituro re- petendo, an restituere debet domino sine pretio? 66.
 Quæst. VII. Qui mala fide rem alienam emit a latrone, valet ne latroni reddere, & non domino, ut pretium suum repetat? 67.
 Quæst. VIII. Qui bona fide rem emptam a latrone vendit alteri, tenetur ne domino pretium reddere, aut emptori? ibid.
 Quæst. IX. Qui monetam falsam accipit, & alteri eam expendo in contractu tradit, ad quid tenetur? 68.
 Quæst. X. Qui rem alienam maiori pretio vendit, tenetur ne incrementum istud domi- no reddere? 69.
 Quæst. XI. Si vendas rem tuam furi, a quo in pretium bona fide pecunias furivas ac- cipias, tenebis ne ad restitutionem? ib.

CAPUT VIII.

- Quomodo ad restitutionem astringatur si qui alium impedit ne atque bonum assequatur. ib.
 Quæst. I. Qui efficax impedimentum adicit, ne quis assequatur beneficium ad quod ius habet siue in re, siue ad rem, obnoxius ne restitutioni est? ib.
 Quæst. II. Ad quid tenetur qui impleri pro- missionem factam impedit? 70.
 Quæst. III. Qui absque fraude, dolose alio- cui persuadet ne bonum indebitum Petro

conferat, animo pravo nocendi, astringitur ne restitutioni?

Quaest. IV. Qui absque vi, fraude, dolo, sed solis precibus impedit ne bona communi destinata in singulorum subsidium commo-
dum, illis applicentur, quid restituere debet?

Quaest. V. Ad quid tenetur qui impedit col-
latorem ne beneficium ecclesiasticum digno-
ri conferat?

Quaest. VI. Quinam facienda est restitutio ob
lasionem iustitiae in bonorum communium
distribuzione?

CAPUT IX.

De causis cooperandis ad damnum alterius.
ibid.

§. I.

Nonnulla quaestiones resolvuntur.

Quaest. I. Qui non pravorum ad inferendum
damnum movet ut illud infuset, tenetur ne
ad restitutionem, si alius reipsa indexisset
executores ad tale malum irrogandum?

Quaest. II. Qui alium paratum ad malum
committendum movet ut celerius illud ex-
equatur, ad quid tenetur?

Quaest. III. Quando dubium occurrit, num
aliqua ex recentis cooperationibus, in
duobus versibus consentit, causa efficiat
damni fuerit, teneris ne ad restitutionem?

Quaest. IV. Qui suo exemplo pravo causa est
ut alii malum perpetrent, tenetur ne ad
restitutionem?

§. II.

De iniuste, consilio, consensu, quibus mini-
ste damnificationis quis cooperatur.

§. III.

De iis qui negatim cooperantur, nempe mu-
tus, non obitans, non manifestans.

§. IV.

Quomodo servare ordinem debeant cooperantes a-
ctioni iniuste.

§. V.

Quomodo omnes recentis causae restituere in
solidum teneantur.

CAPUT X.

De obligacione ex turpi promisso, vel stipula-
tione orta.

CAPUT XI.

Paucis exponitur sententia nostra: & quid de
quibus meritis restitutione decretandam
sit, exponitur. Opiniones hae P. Lessii, &
aliorum refelluntur.

Quaest. I. Scorta sive publica, sive occulta
tenentur restituere pretium receptum ob tur-
pem concubitum a Religioso?

Quaest. II. Quinam restituere uxorem turpem
quae adulterio comparatur debet?

Quaest. III. Si vir semina donet, ut extor-
queat consensum flagitiosum, potest ne do-
nam semina retinere, usque corporis non con-
cesso?

Quaest. IV. Implenda ne est prodiga promissio
feminae facta ob eiusdem corporis usum?

CAPUT XII.

Plures quaestiones de restituendis rebus nec-
essariis aut ex donatione illicitis, aut pro omis-
sione actionum quae fieri iure debent.

Quaest. I. Recipiens aliquid ex donatione il-
licita, reprobata per legem postquam, tenetur
ne illud restituere?

Quaest. II. Qui accipitur, ut effluem bonorum
quam exorere tenetur, peragant, & ut
abstineat a malo quod exorere debent, tenentur
ne accepta restituere?

Quaest. III. Quando iustitia pro utraque parte
dubia, seu probabilitas est, tenetur ne ius-
tiae restituere minus acceptum ut pro hac
partem quam pro alia parte sententiam fe-
rat?

Quaest. IV. Iudices, & alii ministri qui pre-
tium accipiunt non ab eo cui ex iustitia ac-
tus debetur, sed ab extraneo, tenentur ne
ad restituendum acceptum?

Quaest. V. Qui pretium accipiunt ut id pre-
stent quod ex caritate agere debent, sicut
ne restitutioni obnoxii?

Quaest. VI. Quando id quod restituitur, in
manu creditoris non pervenit, astringitur
ne debitor deum restituere?

Quaest. VII. Quo in loco, & cuius expensis
fieri restitutio debet?

CAPUT XIII.

De illis quibus fieri restitutio debet.

Quaest. I. Quinam restitui res debet accepta a
possessore bonae fidei?

Quaest. II. Si restitutio perniciosa sit domino,
facienda ne eidem est?

Quaest. III. Fieri ne restitutio debet bonorum,
quando praevidetur dominus iis ad peccan-
dum abuturus?

Quaest. IV. Quinam facienda est restitutio
quar-

quando dominus est ignotus?

Quaest. V. Quibus pauperibus distribuenda sunt
bona inserti domini?

Quaest. VI. Utrum solutio facta non creditoris
tuo, sed alteri, qui tantumdem creditor tuus
debet, sit valida?

CAPUT XIV.

Quis ordo servandus in solvendis debitis credi-
toribus, seu quinam horum praefertur alii de-
beant?

Quaest. I. Debita certa, in propria specie non
extantia, praefertenda ne sunt debitis incer-
tis?

Quaest. II. An creditoribus privilegiatis praef-
eri debeat venditor rei, dum res in specie ex-
istat apud debitorem?

Quaest. III. Qualls ordo servandus est inter
debita aut ex contractu oneroso, & gratuito,
aut ex contractu, & ex delicto?

Quaest. IV. Quomodo creditores hypothecarii
praefertendi alii sint?

Quaest. V. Quinam praefertio sit inter credi-
tores privilegiatos simplices, seu personales?

Quaest. VI. Qualis ordo servandus inter credi-
tores simplices non privilegiatos?

Quaest. VII. Inter eiusmodi debitores persona-
les praefertendus ne pauper est?

Quaest. VIII. Potest ne debitor uni ex credi-
toribus solvere integrum debitum, si impos-
sitens hinc evadat solvendo cetera debita?

Quaest. IX. Potest ne debitor admonete amicum
creditorum, ut prior petat, eique inte-
grum debitum solvere cum aliorum detri-
mento?

CAPUT XV.

Quenam sint causae ob quas omitti, aut dif-
ferri restitutio licite possit.

Quaest. I. Astringitur ne debitor bona inferis
ordinis restituere cum detrimento bonorum
ordinis superioris?

Quaest. II. Quo praefere debet qui are alieno
gravatus ingreditur Religionem?

Quaest. III. Longe ne tempore, iure naturae
spoliato, debet quis remanere in seculo,
quando ipse adit solvendi debita?

Quaest. IV. Quid ordinarum Sixtus V. &
Clemens VIII. circa debita ingredientium
Religionem?

CAPUT XVI.

De compensatione occulta. Probabilissimi pere-
grina inventa recensentur.

Conc. Theol. Tom. VII.

Quaest. I. Petrus, cui denegatur legatum ei
relictum ex testamento minus solemniter, potest
ne occulta compensatione tantumdem sarripere
heredi ab intestato?

Quaest. II. Ad licitam compensationem satis
est debitum esse tantum probabile?

Quaest. III. Peccat ne mortaliter qui occulta
utitur compensatione, quando absque gravi
detrimento repetere in iudicio rem suam
possit?

Quaest. IV. Utrum quis cum opinione proba-
bili, quod res sibi debeatur, possit uti com-
pensatione?

Quaest. V. Potest ne quis in compensationem
accipere rem quam debitor dono mittit ad
alium?

Quaest. VI. Potes ne accipere in compensati-
onem pecuniam quam Petrus mittit Paulo in
solutionem debiti?

Quaest. VII. An qui se obligavit ad debiti
solutionem sub iuramento, possit uti com-
pensatione, non solvendo debitum?

Quaest. VIII. Utrum valeat uti compensatione
praesenti pro debito futuro?

Quaest. IX. An qui per occultam compensati-
onem sibi compensat, possit iurare se nihil
accepisse?

Quaest. X. Qua via famuli compensatione uti
possunt post damnatam propositionem?

Quaest. XI. An famuli queant uti compensati-
one, si plus laboris impendant quam con-
venit cum dominis sit?

Quaest. XII. Officiales qui minoris iusto ope-
ra sua locant, possunt ne compensatione
uti?

Quaest. XIII. Ministri, famuli, officiales,
ex quo stipendio contenti, ut dominorum gra-
tiam obtineant ad consequenda beneficia,
ut ne compensatione valeant, si domini ne-
gligant iisdem patrocinari?

Quaest. XIV. An in debitis ex iustitia dari
possit compensatio cum bonis, vel obsequiis
gratuitis?

Quaest. XV. An compensatio sit valida in fi-
no conscientiae, etiamsi adiant creditores an-
teriores?

Quaest. XVI. An compensatio occulta locum
habeat in celebratione Missarum?

Quaest. XVII. An famulos Principis, cui
ultra stipendium, daturus hordeum pro vino
equo, valeat hordeum accipere, dum equum
non habet?

Quaest. XVIII. An factores magistris valeant
retinere fragmenta vestium in compensati-
onem maioris stipendii sibi debiti?

Quaest. XIX. Famuli factores possunt ne fu-
a 5 rari

- rari suis magistris factoribus partem fragmentorum in compensationem exigere mercedis? *ibid.*
- Quaest. XX. An non solum in pecuniis, sed etiam in fama restitutione compensatio licita sit? 121.
- Quaest. XXI. Utrum compensari infamia possit occulta pecuniarum retentione, vel satisfactione? 122.

DISSERTATIO III.

De restitutione in particulari.

CAPUT I.

- De restitutione propter homicidium, vel mutilationem. 123.
- Quaest. I. Occisus, vel mutilatus tenetur ne compensare iniuriam personalem bonis fortuna? *ib.*
- Quaest. II. Quae damna compensare interfectori debet? 124.
- Quaest. III. Quid restituere provocatus ad pugnam debet, si mors provocantis sequatur? 125.
- Quaest. IV. An ex homicidio casuati oriatur debitum restitutionis? 126.
- Quaest. V. Quibus facienda compensatio sit damnarum quae homicidium consequuntur? *ib.*
- Quaest. VI. Homicida tenetur ne debita solvere creditoribus occisi? 127.
- Quaest. VII. Si occisus, antequam decedat, remittat occisori damna, liber ne is evadit a restitutionis debito? *ibid.*

CAPUT II.

- De restitutione ob flagitium perpetrati stupri, seu virginis defloratae. *ib.*
- Quaest. I. Si vir solis precibus repetitis, minusculis, promissis virginem pettrahat in consensum, ad quid tenetur? 128.
- Quaest. II. Qui sub matrimonio promissione virginem violavit, ad quid tenetur? *ib.*
- Quaest. III. Qui ligatus castitatis, aut ingrediendo Religioni voto virginem violavit, data matrimonio inveniendi promissione, ad quid tenetur? 129.
- Quaest. IV. Ad quid tenetur deflorator, si filius ex corrupta virgine nascatur? 130.

CAPUT III.

- De restitutione ob adulterium. *ibid.*
- Quaest. I. Quando adulterium parvis consequitur, quid restituere adulter debet? *ib.*
- Quaest. II. Quando adultera duos admittit co-

dem tempore si ignoretur cuiusnam proles sit, quibus horum compensationi obnoxius est? *ibid.*

- Quaest. III. Adulter certo sciens ex adulterio procreant prolem esse suam, quid reddere tenetur filius legitimis? 131.
- Quaest. IV. Quid praestare tenetur adultera ob prolem suspectam ex adulterio? *ibid.*
- Quaest. V. Debet ne adultera se prodere, ut filiorum damna coitet? *ib.*
- Quaest. VI. Filius adhibere ne fidem debet matri testanti ipsam esse spurium? 132.
- Quaest. VII. An mulier cum vita, fameque periculo tenetur filium spurium manifestare, quando haec vita certo evitaret filii legitimi damna? *ibid.*

LIBERTERTIUS.

DE CONTRACTIBUS UNIVERSE, ET PARTITE.

PRAELOGIUM. 134.

DISSERTATIO I.

De contractibus univ. versis.

CAPUT I.

Contractus finitio, eiusque causae, atque proprietates. 135.

CAPUT II.

Contractuum partitiones variae. 137.

CAPUT III.

Quomodo perficiantur contractus, & obligationem inducant. 141.

CAPUT IV.

De contractu ex gravi metu celebrato. 142.

CAPUT V.

Dolus, error, blanditia, adulatio, importuna preces efficiunt ne contractus irritus? 144.

Quaest. I. An error, sive dolus antecedens irritat contractum? *ib.*

Quaest. II. Dolus, sive error concomitans circa rei qualitatem efficit ne contractum inane? 145.

Quaest. III. Dolus circa qualitatem, si causam dei contractus civilis, nullum ne cumdem efficit? *ibid.*

Quaest. IV. Dolus antecedens efficit ne nullos contractus tum bona fidei, tum stricti iuris? 146.

Q. V.

Quaest. V. Non adulatio, blanditia, importunae preces contractus irritat? 147.

CAPUT VI.

- De contractibus initis sub causa, modo, demonstratione, conditione. *ibid.*
- Quaest. I. Quid significat inire contractum sub causa? *ibid.*
- Quaest. II. Quid sit modus contractus additus? 148.
- Quaest. III. Quid sit demonstratio in contractu? *ibid.*
- Quaest. IV. Quomodo circumstantiae istae vitient contractum? *ibid.*
- Quaest. V. Quomodo interpretandus est contractus ad diem, & sub disjunctione? *ibid.*
- Quaest. VI. Quomodo obliget contractus conditioni illegitimus? *ibid.*

CAPUT VII.

De iis qui valide, & licite inire contractus valent: & de solemnitate iuris ad contractus necessaria. 149.

- Quaest. I. An pupilli, & minores de aliquibus bonis, inconsultis tutoribus, & curatoribus, disponere valeant? 150.
- Quaest. II. An pupilli, & minores, contractentes absque tutoris, & curatoris licentia, de iis de quibus cum eorumdem facultate contractus inire valent, manent saltem naturaliter obligati? *ibid.*
- Quaest. III. Quae iuris solemnitas ad contractuum valorem necessaria est? 151.
- Quaest. IV. Contractus qui absque iuris solemnitate substantiati celebrati, nullus est, valet ne in foro conscientiae? 152.

CAPUT VIII.

Quomodo iuramentum confirmet contractus iure naturae, vel positivo irritos. 154.

- Quaest. I. An iuramentum vel dolo, vel metu extortum, quavis contractum cui adhibetur non confermet, validum sit, & servandum? *ibid.*
- Quaest. II. Utrum iuramentum contractum nullum efficiat validum? 155.

CAPUT IX.

De restitutione in integrum, & de iis quibus hoc beneficium competat. *ibid.*

- Quaest. I. Quibus in casibus petere minor possit beneficium restitutionis in integrum? *ibid.*
- Quaest. II. Quibus in casibus carent minores privilegio restitutionis in integrum? 156.
- Quaest. III. Restitutio in integrum comprehendit ne fructus perceptos ex merce ven-

- dita, aut donata? *ibid.*
- Quaest. IV. Minor cui solutio illegitime facta est, uti ne tuta conscientia potest privilegio restitutionis in integrum? *ibid.*
- Quaest. V. Sunt ne alii quibus praeter minores concessum privilegium sit restitutionis in integrum? *ibid.*

DISSERTATIO II.

De emptione, & venditione.

PRAELOGIUM. 157.

CAPUT I.

- Noiones contractus venditionis, & emptionis. Quomodo ut lutus contractus tertium dominium transferatur. *ibid.*
- Quaest. I. In contractu venditionis, & emptionis transferuntur ne ante rei traditionem dominium? 158.
- Quaest. II. Merx vendita duobus emptoribus, cuiusnam tradenda est? *ibid.*
- Quaest. III. Res vendita, sed nondum tradita, cuiusnam perit? *ibid.*
- Quaest. IV. Ad quem pertinet fructus rei vendita, antequam pretium solvatur? 159.
- Quaest. V. Possunt ne contractentes pactum inire, ut emptor fructus rei, aut eorumdem pretium reddat venditori, donec pretium solverit? *ibid.*
- Quaest. VI. Cuiusnam sunt fructus medio tempore percepti, quando venditionis contractus dissolvi contingit? *ibid.*

CAPUT II.

De iis qui emere, & vendere iure valent: & quae sint res venales. An PROBABILISIMUS sit materia venditionis, & emptionis. 160.

- Quaest. I. An quis cogi ad rei suae venditionem possit? *ibid.*
- Quaest. II. Quae vendi, & emi licite valent? *ibid.*
- Quaest. III. Quae pecuniae alienae emuntur, sunt ne emptoris, an pecuniarum domini? 161.
- Quaest. IV. Valida ne sit rei alienae venditio? *ibid.*
- Quaest. V. Utrum licita sit venditio eorum rerum quae attribuitur in praecis usus? *ibid.*
- Quaest. VI. Quae parva lata est in eos qui consociant, aut evulgant libellos famulos? *ibid.*
- Quaest. VII. Peccant ne qui venena, fructos mulierum, chartas aleatorias, idola, & cetera

cetera id genus dividendum? ibid.
 Quæst. VIII. Utrum PROBABILISMUS
 sit materia venditionis? 163.

CAPUT III.

De negotiatione, & de iis quibus ea verita,
 vel quibus permilla est. Plures quaestio-
 ne de Religioso negotiatore a Castiffis exci-
 tatus. ib.
 Quæst. I. Sit ne Clericis, & Religiosis ve-
 titatio negotiatio? 165.
 Quæst. II. Peccant ne mortaliter Clerici, vel
 Monachi qui semel & iterum negotiantur?
 166.

Quæst. III. Licitum ne Clericis, aut Reli-
 giosis est negotiationem exerceere necessitate
 urgente? ib.
 Quæst. IV. An Clerici, vel Monachi neg-
 tiari, sive per se, saltem per alios possunt?
 ib.

Quæst. V. Utrum omnis negotiatio, etiam
 non rigorosa, verita Clericis, & Monachis
 sit? 167.
 Quæst. VI. Quos modis negotiatio fiat illicita
 etiam laicis? 168.

Quæst. VII. Qui mercatura artem exercent,
 licite ne vendere mercas valent quam
 si qui negotiationem non exercent? ib.
 Quæst. VIII. Licita ne sit mercatura qua fru-
 mentum emitur dum minus valet, ut ca-
 rius postea vendatur? ib.

CAPUT IV.

De monopolis licitis, & illicitis. ib.
 Quæst. I. Licitum ne venditoribus est conspi-
 rationem vitæ non vendendis mercas nisi pre-
 tio summo? 169.
 Quæst. II. Constituto semel monopolio a mer-
 catoribus vendendis mercas pretio summo in-
 iusto, alii, qui monopolii istius participes
 non fuerunt, peccantur ne contra iustitiam,
 si praefato pretio nunc carrentes suas vende-
 rent mercas? ib.

CAPUT V.

De venditione, & emptione cum pacto retro-
 vendendi, & retroemendi, & de contractu
 mobatana. 172.
 Quæst. I. Licitus ne est retractus gentilium?
 ibid.
 Quæst. II. Licitus ne est contractus moba-
 tana? 177.
 Quæst. III. Qui mercas vendendas a domino
 suscipiunt, aliquid ne sibi retinere valent,
 si plus vendant quam fuit a domino praescri-
 ptum? 173.

CAPUT VI.

De iusto verum pretio, & de peccatis, ac frau-
 dibus qua in eiusdem excessu committi so-
 lent. 174.

Quæst. I. Qui rerum pretia augent, vel di-
 minuunt sunt ne restitutioni stricti?
 ib.
 Quæst. II. An qui fraude, mendacioso in-
 ducit aliquem ad emendum maiori pretio
 quam emisse, licet intra latitudinem iusti
 pretii, peccat, & tenetur ad restitu-
 tionem? 175.

Quæst. III. Tent ne cause aliqua ob quas
 licitum sit ne plus vendere, aut minoris
 emere quam merca absoluta valet? 176.
 Quæst. IV. An liceat plus vendere mercem,
 quia emptori est valde utilis, grata, vel
 necessaria? ib.

Quæst. V. Plures, & statua singularis arti-
 ficii, gemma pretiose, aves rare, & alia
 similes mercas, que ad victum, commerciumque
 humanum heud sunt necessaria,
 & queque pretium definitum non habent, ven-
 di ne, aut emi quocumque arbitrario pretio
 possunt? ib.

Quæst. VI. Quas in subbustatione exponuntur
 vendita, ora ne, aut vendi possunt quocum-
 que pretio, sive vili, sive summo? 177.
 Quæst. VII. Unde desumatur pretium vulgare,
 seu naturale, & quantum sint illius ar-
 gendi causa? ib.

Quæst. VIII. Quanam sint circumstantia,
 in quibus verum pretia decrescant? 178.
 Quæst. IX. Possunt ne mercatores pretio cur-
 rente mercas vendere, dum sciant brevi mer-
 cium copiam superuenturam, atque adeo
 earum pretium diminuendum? ib.

Quæst. X. An si qui lege Principis monetam
 interdictum iri, aut minuendum eius as-
 simationem praestitit, queat ante promulgatio-
 nem suam distrahere pecuniam? 179.
 Quæst. XI. Quas notanda, & servanda sine
 stricta pretium publica potestate definitum?
 180.

Quæst. XII. Qui vendit stricem pretio taxa-
 to, potest ne emptori onus imponere ut ven-
 dat eidem hordium, vinum, aliamque mer-
 cem eodem pretio? 181.

Quæst. XIII. Venditor cogere ne emptorem po-
 test ut taxatum pretium solvat tali pecunia
 aurea, argentea &c. ib.

Quæst. XIV. Licitum ne est vendere ultra
 pretium taxatum mercas exquisitoris boni-
 tatis? ib.

Quæst. XV. An exquisitoribus mercibus im-
 misc-

misceri viliores possunt, & taxato pretio ven-
 di? ibid.

CAPUT VII.

De pretii augmento ob dilatam, vel anticipa-
 tam solutionem rei venditæ? 182.

Quæst. I. Mercator potest ne mercem carius
 vendere ob dilatam pretii solutionem? ibid.
 Quæst. II. Licitus ne contractus est quo in His-
 pania, & alibi certa mercas communitur
 credito venduntur maiori pretio quam vendi
 pecunia numerata solem? 183.

Quæst. III. Licita ne emptio est mercium an-
 ticipata solutione viliori pretio quam valeant
 tempore traditionis? 184.

Quæst. IV. Licitum ne est emere credita, seu
 chirographa minori pretio quam valeant, ob
 anticipatam solutionem? 186.

CAPUT VIII.

De obligatione & venditoris potestati defec-
 tibus mercium, & emptoris manifestandi
 earumdem bonitatem. 188.

DISSERTATIO III.

De mutuo, & usura.

PRELOQUIUM. 193.

CAPUT I.

Mutui finitio, eiusque proprietates. ibid.

CAPUT II.

Vera usura notio tum ex Theologis, tum ex
 Scriptura, & Patrum traditione adversus
 cuius, & hereticorum commema. Diversa
 usura acceptio. 195.

CAPUT III.

Omnis usura, parva, & magna, & a quo-
 cumque accepta, sive a paupere, sive a di-
 vite, divino iure verita est. ibid.

CAPUT IV.

Traditione Sanctorum Patrum, Conciliorum,
 & omnium Theologorum eadem veritas con-
 firmatur. 198.

CAPUT V.

Usura in iustitia in re naturali demonstratur. 203.

CAPUT VI.

Lutherani Scriptores moderni, usurae moderate
 defensores, Lutheri, Buceri, Brenii, Mel-
 lancthonis, & Chemnitii auctoritate redur-
 guntur, tanquam hereticæ doctrine pro-
 pugnatore. Quid de quibusdam scitu-
 tis Calvinistarum sive in hac de usura con-
 troversia sentit, pro usuris pugnant. 210.

CAPUT VII.

Detur ne materia parvitas in usura peccato. 217.
 Quæst. unic. Datur ne materia parvitas in u-
 sura peccato? ibid.

CAPUT VIII.

Sit ne pecunia numerata praesens estimabilior

absente, & simul accipiendi aliquid ultra
 sortem. 218.

CAPUT IX.

Licitum ne est aliquid supra sortem accipere ob
 molestiam ortam ex privatione pecunia mutuo
 traditæ? Festiva opinio Caramuellis. 219.

CAPUT X.

De potestate pecunie ad lucrandum. Licitum
 ne est ex mutuo aliquid exigere ob potesta-
 tem pecunie ad lucrandum? 211.

CAPUT XI.

Licitum ne est in mutuo aliquid ultra sortem
 exigere ratione vel periculi amittende sortis,
 vel expensarum que faciendi timentur in
 sorte recuperanda? Singularis doctrina Car-
 dinalis de Lugo, & Tamburini. 222.

§. I.

Periculi notio, & diversitas. Omni mutuo in-
 sumum periculum illud est, ut cuius iniore
 purgare ab usura lucrum perceptum a mu-
 tuatario contendunt. ibid.

§. II.

Confirmatur nostra sententia ex capit. Navi-
 ganti. 226.

§. III.

Cardinalis de Lugo, & Tamburini rationes pe-
 culares recitantur. 227.

§. IV.

Ob nullum periculum facti, sive probabile, sive
 ordinarium, sive extraordinarium, licitum
 est ex mutuo lucrari. Patrum, &
 Evangelii testimonio id evincitur. Ethnico-
 rum de hac controversia doctrina. 229.

§. V.

Theologorum auctoritate nostra sententia con-
 firmatur. Adversariorum opinio pluribus
 absurdis obnoxia est, & cogentibus tor-
 quet. 231.

§. VI.

Diluuntur obiecta. 233.

CAPUT XII.

Licet ne aliquid exigere supra sortem ratione
 laboris in mutuantia, vel asportanda pecunia
 mensurando tritico &c. 236.

CAPUT XIII.

An pro voluntate mutuantis, vel obligandi se
 ad mutuantem, aut ad mutuum non repe-
 tendum infra prescriptum tempus, liceat quid
 exigere supra sortem. ibid.

CAPUT XIV.

De damno emergente, eiusque conditionibus. 239.

§. I.

Conditiones requiritæ ad usum damni emer-
 gentis titulum. 240.

§. II.

Licitum ne est inire pactum de certa quanti-
 tate.

rate solvenda initio contractus pro futuro damno emergente? *ibid.*

Quaest. I. Licetum ne est pacisci de accessione certa, & determinata solvenda supra sortem pro damno vero & reali, puta quinque in 100. quodcumque tandem erit damnum, si ve minus, sine minus? 241.

Quaest. II. Periculum damni emerfieri est ne verus titulus vi cuius possit fieri conventio aliquid supra sortem solvendi? 242.

§. III.

De damno emergente ob moram mutuatarii, & de pana conventionali. *ibid.*

Quaest. I. An licitum sit pactum pana conventionalis quod adiectum initio contractus, ut debitor aliquid supra sortem solvat, si tempore praesentis sortem non reddat, quin interveniat damnum emergens, aut lucrum cessans? 243.

Quaest. II. Licetum ne est pactum pana conventionalis, initio contractus initium, propterea quod mutuataris id interest? 244.

§. IV.

Enumeraunt conditiones quas pro licito pacto pana conventionalis Theologi assignant, scilicet titulus damni emergentis, & lucri cessantis. Laxa opinio Emanuelis Sa, & Thomae Tamburini recitatur. 245.

CAPUT XV.

De lucro cessante, eiusque conditionibus necessariis, ne sit iustus titulus aliquid percipiendi praeter sortem. 248.

§. I.

Quid sentiat S. Thomas de lucro cessante ratione mutui spontanei, exponitur. 249.

§. II.

Mutuator qui mutatam pecuniam sponte offert, fenerator est, si paciscatur de lucro cessante. Laxa Martini Bonacinae opinio refertur. 250.

§. III.

Mutuator paratus ad mutuum tradendum cuique petenti, nequit aliquid praeter sortem recipere ratione lucri cessantis. 251.

Quaest. unic. Quid dicendum de opinione Lesslii, Molinae, Lugo, & aliorum, qui mutuatariorum ultro neco concedunt lucrum cessantis examinationem? 252.

§. IV.

Proponuntur rationes quas adducunt Auctores propugnantes, mutuatores precibus rogatum posse recipere compensationem lucris intercepti, seu cessantis? 253.

§. V.

Duae rationes possissime, quae titulum lucri cessantis hunc tenent interduum valent. 254.

§. VI.

Conditiones necessariae ad iustum lucri cessantis titulum. 256.

§. VII.

Prae conditionis, quod lucrum debeat esse verum & reale, examen. Licet debitor sit morosus, exigi lucrum nequit, si re ipsa non cessat. *ibid.*

§. VIII.

Sensus secundae conditionis, quae vult pecuniam expositam esse negotiorum. Laxae opinioniones Leonardi Lesslii, Bonacinae, Tamburini, Laymani, Sporer, & aliorum refertur. 257.

Quaest. I. Ad verum lucri cessantis titulum fat ne est quod quis in lucris negotiosis, seu in emporiis pecunias habeat ad lucrum? *ibid.*

Quaest. II. Ad verum titulum lucri cessantis satis ne est quod quis pecuniam destinatam habeat negotiationi, si occasiones emendi occurrerint? 258.

Quaest. III. Quid dicendum de opinione P. Tamburini, afferentis Mercatorem posse aliquid exigere titulo lucri cessantis, etiamsi se dubites num pecuniam sit applicaturus negotiationi? *ibid.*

Quaest. IV. Quid de opinione Bonacinae afferentis ob solam probabilitatem, quod pecunia sit negotio destinanda, posse aliquid exigi? *ibid.*

Quaest. V. Probabilis ne est opinio PP. Lessii, Laymani, Tamburini, afferentium, ad lucrum cessans fat esse, si mutuator dicat: Vellem negotiari, nisi mihi peterent mutuum? 259.

§. IX.

Tertia conditio, quod mutuator non habeat aliam pecuniam otiosam, expenditur. Laxae opinioniones plurimum iustorum refutantur. 260.

Quaest. I. Probabilis ne est opinio Tamburini concedentis titulum lucri cessantis mutuatariorum habentium pecuniam superfluum? *ibid.*

Quaest. II. Quid de opinione Lugo, qui distinguit lucrum in genere causa finalis, & efficientis? 261.

§. X.

Examen quartae, & quintae conditionis, nempe quod debitor moneatur de lucro cessante, & quod initio contractus exigi nequeat. Opinioniones Lesslii, Azorii, Lugo, Tamburini, Caranmuths, Salas, Bannii, & aliorum laxae. 262.

Quaest. I. Licita ne est exactio lucri cessantis initio traditi mutui? *ibid.*

Quaest. II. Probabilis ne est opinio Azorii, afferentis licitam esse initio contractus lucrum

compensationem, dummodo non pecunia, sed diversa mercede fiat solutio? *ibid.*

Quaest. III. Iusta ne sunt artificia ad honestandum lucrum cessans, solum initio contractus mutui, quae invenerunt P. Leonardus Lesslii, Caranmuth, & Tamburini? 263.

Quaest. IV. Quid dicendum de iudicio P. Dianae super his artificibus Azorii, Lesslii, Salas, & Tamburini? 265.

Quaest. V. Quid dicendum de opinione P. Bannii, qui absque ullo artificio vult statim lucrum solvi occasione mutui? *ib.*

§. XI.

Cetera conditiones necessariae ad iustum titulum lucri cessantis. *ibid.*

Quaest. I. Ut mutuatar quae licite lucrum cessans exigere, debeat ne lucrum velle potius ex negotiatione quam ex mutuo? *ib.*

Quaest. II. Quid de lucro quod ex negotiatione cessat, detrachi debet, ut iustus titulus sit in mutuo? *ibid.*

Quaest. III. Quid de duabus ultimis conditionibus dicendum? 266.

§. Ultimus.

Pauca lectori consideranda proponuntur, Auctoris consilium. *ib.*

CAPUT XVI.

De peccato feneratoris mentalis, seu quemam spes lucri consuevit usurae peccatum. Caietani, Serra, Pradi, Molinae, Tamburini, & aliorum opinionis periculi plena. 270.

Quaest. I. Licet ne intendere, & sperare aliquid ex mutuo? 271.

Quaest. II. Licet ne lucrum sperare ex mutuo tamquam ex gratitudine debitum? *ib.*

CAPUT XVII.

Falsa, & laxa est opinio Emanuelis Sa, Lugo, Tamburini, Tanneri, Sporer, La-Croix, Dianae, & aliorum, qui docent cum qui bona fide celebrant contractum usurarium, qui poterat celebrare contractum iustum, posse, quod acquisivit, retinere, etiam cogente postea usura crimine. 272.

CAPUT XVIII.

Cumque debeantur fructus pignoris traditi mutuatariorum in affectationem sortis. Quid de usuris pupillaribus, & dotalibus? 274.

Quaest. I. Licetum ne est pactum legis commissoriae in pignorum traditione? *ibid.*

Quaest. II. Quid de usuris pupillaribus, & dotalibus dicendum? *ib.*

CAPUT XIX.

Resolvuntur plures quaestiones de pactis cum mutuo adiectis solent. Laxae opinioniones Tamburini, Laymani, Sporer, & aliorum re-

felluntur. 275.

Quaest. I. An in pactum deduci possint amicitiae, iniuriarum condonationes, & quae sunt debita vel ex caritate, vel ex religione, vel ex iustitia? *ib.*

Quaest. II. Fenerator ne est qui mutuum dat, ut beneficium, vel officium, vel minus a lingua, ad obsequio, a manu assequatur? 276.

Quaest. III. Qui mutuum dat cum pacto ut ad eius molendum, officium &c. mutuatarium accedat, fenerator ne est? *ib.*

Quaest. IV. Usura ne committitur, quando duo mutua officia inter se exercent? 277.

Quaest. V. Licet ne mutuum dare cum pacto ut alter impasterum remittat? *ib.*

Quaest. VI. Fenerator ne est mutuatar qui obligat mutuatarium ad reddendum eandem tritici, vini, olei &c. mensuram, si pretium auctum sit? *ib.*

Quaest. VII. In restitutione pecuniae mutuataris valor ne, an species consideranda? 278.

Quaest. VIII. Quid dicendum de multiculis, quibus quinque in centum concedere videtur P. Tamburini? *ib.*

Quaest. IX. Quid de mutuo locorum piorum? 279.

Quaest. X. Probabilis ne est opinio Tamburini, qui non committi usuram docet, dum mutuatarium in fideiussorem eligit mutuatozem? *ibid.*

Quaest. XI. Probabilis ne est opinio quam defendit Lugo, inquit, fideiussorem fictam purgare lucrum ad usuram? 280.

Quaest. XII. Probabilis ne est opinio Laymani, & Sporer, qui mutuatariorum accipientium pignus a mutuatario, simul lucrum concedant? 281.

CAPUT XX.

De montibus pietatis. 283.

Quaest. I. An qui pauperes resera non sunt neque ob pauperitatem letandam mutuum pecuniam a sacro monte accipient, percent, & ad restitutionem teneantur? 284.

Quaest. II. Probabilis ne est opinio Pasqualigi, afferentis eos qui collocant pecuniam in his montibus, posse recipere accessivum, dempro titulum? *ibid.*

CAPUT XXI.

De contractu trino, familiari, & frequenti usurae passio. 288.

§. I.

Contractus trini descriptio, & conditiones, eius origo, & progressus. *ibid.*

§. II.

Auctoritate tum juris civilis, tum Romane
ecclis, tum Episcoporum, commentum tripli-
cis contractus expeditur ut manifestum usura
passum. 238.

§. III.

BENEDICTUS XIV. feliciter regnans decla-
rat, contractum trinum damnatum esse a
Santo V. Inaudita paradoxa Lessii, Gibalini,
& aliorum. 290.

§. IV.

Luculenta rationum momenta, quae evincunt
contractum trinum esse merum figmentum
censuratum, spectatis dumtaxat contrahentium
naturis mutuo pugnantibus. 293.

§. V.

Duo contractus afferuntur, & venditionis
lucri incerti maioris pro minori certo, ad-
iecti contractus societatis, figmenta sunt. 294.

§. VI.

Iniustitia triplicis contractus evidenter demon-
stratur. 295.

§. VII.

Contractus trinus larvata usura pollutus. Do-
minici Soto argumentatio luculenta. Respon-
sa Navari, Lessii, Gibalini vana. Theolo-
gorum, & Canonistarum auctoritate confir-
matur sententia iustitia. 297.

§. VIII.

Diluuntur adversariorum sophismata. Argu-
mentationes P. Lessii, & P. Viva expenduntur. 298.

CAPUT XXII.

Contractus trinus immigravit in ebriamam con-
tractus intentionalium. Nova contractuum im-
plicitorum intentionalium, lucrandi omni
meliori modo, inventio, de mundo omnes
usuras tollit. Docent hanc opinionem VIRI
PROBI, ET PII: ergo probabilis. So-
phisma vanum est. 301.

§. I.

Chimera contractuum implicitorum, seu inten-
tio lucrandi omni meliori modo quem exco-
gitarunt aliqui Moraliste sensus communi
repuat. 302.

§. II.

Intentio pia virtualis lucrandi omni meliori
modo iuxta piam mentem DD. error est per-
niciosissimus, omnes de mundo usuras ause-
rens. 305.

§. III.

Alio ex capite profugiat sophisma istud sedi-
tiosum. Docent hanc opinionem VIRI PRO-
BI, PII, ET DOCTI: ergo probabilis:
ergo non est prescribenda. 306.

§. IV.

Nonnullae aliae opiniones Molinae, Lugo, Gi-
balini, & La-Croix explicantur. 308.

§. V.

De duplici societatis contractu, & societate
animalium. 310.

Quaest. I. Licetius ne contractus societatis du-
plex, in quo aut capitale, aut lucrum affe-
curatur? 315.

Quaest. II. Quid de societate animalium di-
cendum? 313.

CAPUT XXIII.

Sine ne fenerator domini verum quas fenerator
acquiescent. Quiniam praeter feneratores ad
restitutionem teneantur usurarum. 314.

Quaest. I. Consentes feneratores, aut eisdem
pecunias praebentes, teneantur ne ad restitu-
tionem? 314.

Quaest. II. Qui deponunt pecunias apud fe-
neratores, quos sciunt eisdem ad fenerator
abusivos, peccant ne contra iustitiam? 315.

Quaest. III. Rectores, supremas potestates, iu-
dices, advocati qui aliquo studio in causa
sunt ut usura solvantur, peccant ne contra
iustitiam? 315.

Quaest. IV. Ministri qui dominorum nomine
usuras percipiunt, teneantur ne ad restitucio-
nem? 315.

Quaest. V. Potes ne accipere a feneratori in
solutionem tui crediti quas eidem ab alio
tertio debentur vi usurarum? 315.

Quaest. VI. Peccant ne qui mutuum petunt
sub usuris? 315.

Quaest. VII. An qui emit mercem a vendito-
re avaro, iniusto, & crudeli, pretium ma-
gnopere iniustum exigente, sit eiusdem in-
iustitiae particeps? 316.

Quaest. VIII. Peccant ne qui petunt mutuum
ad ludos, vel ad pompas superfluas a fe-
neratoro parato? 317.

Quaest. IX. Quenam sint poena feneratoribus
infligenda? 317.

CAPUT XXIV.

Aliguae observationes pro negotiatione exercenda,
& pecunia applicanda absque favore. 318.

DISSERTATIO IV.

De cambiis, censibus, locatione, conductio-
ne, ludo, & sponione, promissione, &
donatione, ceterisque contractibus. 319.

PRELOQUIUM.

CAPUT I.

De cambio, eiusque divisione, & conditioni-
bus. 320.

Quaest. I.

§. I.

Quaest. I. Quo titulo licitum est cambium ma-
nuale? 321.

Quaest. II. Licitum ne est cuiilibet privato cam-
bium hoc nimirum exercere? 321.

Quaest. III. Quo titulo licitum est praesto
cambium locale cum lucro? 322.

Quaest. IV. Exigere ne pignus potest campfor-
prius tradens pecunias campforio, alibi si-
bi restituendas? 322.

Quaest. V. Campforvale ne monetarum pre-
tium Principis auctoritate definitum varia-
re? 323.

CAPUT II.

De cambio cum recambio, vulgo con la ricor-
sa, Opinio Lessii, Lugo, & Tamburini ex-
plicatur ut laxa. 324.

CAPUT III.

Constitutio S. Pii V. Conditiones in ead. con-
tenta. Commenta quibus Lessius, Lugo, Tam-
burinus, La-Croix, & alii elidunt hanc
constitutionem, pretextu non acceptationis,
resoluntur. 325.

CAPUT IV.

De cambio ad rundingas, seu ad terminum:
& de cambio critico, quod in eadem cir-
citate consummatum. De iniquitate proxeneta-
rum. 327.

CAPUT V.

De benecaris, recipientibus pecunias mercato-
rum in deposito, & de quibusdam pactis quae
cambis adici solent. 329.

CAPUT VI.

De nova cambii inventione, valde mirifica.
330.

CAPUT VII.

Pauca pro tota Cambiarum praxi. Consilium
Joannis Dominici PERI mercatoris Cesu-
is pluribus magnopere perpendendum.
331.

CAPUT VIII.

Quid sit census, & quotuplex. 332.

CAPUT IX.

Iustitiam censibus realibus probatur Martinus V.
Calixtus III. S. Pius V. Integra exhibetur
S. Pii V. constitutio. 333.

CAPUT X.

De censu personali. 336.

Testimonia Theologorum qui scripserunt aut
constitutionem S. Pii V. de censu perso-
nali utrimque redimibili. P. Leonardus Les-
si dignum ponderatione interpretationis.
335.

§. II.

doctores praecipui qui post S. Pii V. consti-
tutionem censum personalem utrimque redimi-
bilem propugnant. 337.

§. III.

Rationes sententiae defendentis censum perso-
nalem absolutum, & etiam utrimque redimi-
bilem. 339.

§. IV.

Iuniorum doctrina de censu personali, sive re-
dimibili, sive irredimibili, eadem omnino
videtur ac doctrina Calvini, Molinae, Sal-
masii, aliorumque qui propugnant usuras mo-
deratas licitas. 345.

§. V.

S. Pius V. damnavit censum personalem. Con-
sentiam plurimorum adversus constitutionem
Pianam penitus laesactantur. 343.

CAPUT XI.

Conditiones quas pro censibus celebrandis pra-
scripserunt summi Pontifices Martinus V.
Calixtus III. & S. Pius V. 345.

CAPUT XII.

Animadversiones in conditiones praescriptas a S.
Pii V. constitutione. 346.

CAPUT XIII.

Nonnullae quaestiones de censibus restituen-
tur. 348.

Quaest. I. Iure naturae spectato, licitum ne
pactum est quo obstringitur censuarum ut
redimat censum ad arbitrium emptoris?
348.

Quaest. II. Obligari ne venditor iuste potest
ut redimat censum eadem moneta in specie
348.

- qua emptus est? 149.
 Quæst. III. Licitum ne pactum est quo obligetur venditor ut, si redimere censum velit, totum simul, & non per partes redimat? ibid.
 Quæst. IV. Perempto fundo supposito censui, perit ne census iure natura? ibid.
 Quæst. V. Licitus ne census est cui ampliores fundi, parte non designata, subiciuntur? ibid.
 Quæst. VI. Licitus ne est census vitalitius? 359.
 Quæst. VII. Licitus ne est contractus, vulgo dictus A godere? ibid.
 Quæst. VIII. Quomodo distinguatur census a livellis? 351.

CAPUT XIV.

De ludo, & iocis. Quomodo tum in sermone, tum in scriptura adhibendi iocis, & facticie sint. ibid.

CAPUT XV.

- Nonnullæ questiuiculae de ludo iucroso, alearum, & sponsione. 353.
 Quæst. I. Ludus propter lucrum principaliter intentus vitiosus ne est? ibid.
 Quæst. II. Qui principaliter ludunt propter lucrum, peccant ne saltem venialiter? ibid.
 Quæst. III. Quas condiciones requiruntur ut ludus iucrosus sit licitus? 354.
 Quæst. IV. Licitus ne est ludus aleatorius, seu fortuna? 355.
 Quæst. V. Qui exponunt publicas meas ad ludendum, & in propriam domum volentes ludere recipiunt, peccant ne mortaliter? 357.
 Quæst. VI. An peccent artifices taxillorum, & charitarum? ibid.
 Quæst. VII. Sponsiones, vulgo scommesse, licite ne sunt? ibid.

§. Unicus.

P. Cesaris Calini opiniones de ludis iucrosis qui inter industria, & fortuna pendunt, reselluntur. 358.

CAPUT XVI.

De asseratione. 364.

CAPUT XVII.

De fideiussione, pignore, hypotheca, & transactione. 365.

CAPUT XVIII.

De emphyteusi, feudo, commodato, precario, & deposito. 366.

CAPUT XIX.

De locatione, & conductione. 368.

- Quæst. I. Peccant ne qui locant res illis quas prævident eisdem abuturos ad mala officia exercenda; puta, dum locant gladium, aut alia arma ad duellum, domos ad meretricandum, ad ludos alearum, ad usuras perpetrandas? 369.
 Quæst. II. Utrum opinio quam P. Sanchez Lib. I. Consiliorum cap. VII. dub. 2. docet, pauperem nempe qui ius mendicandi in urbe obtinuit, posse hoc ius viro non pauperi locare, probabilis sit? 370.
 Quæst. III. Conductor qui impeditur ab usu, vel fructu rei conductæ, astringitur ne pensionem solvere? ibid.
 Quæst. IV. Quot modis desinat locatio? 371.
 Quæst. V. Nuntius, conductus a Caio ut Romanam pergat, potest ne, re dissimulata, suam se conduci a Titio ad eandem civitatem, ab utroque integra mercede accepta? ibid.

CAPUT XX.

De promissione, eiusdem acceptione, & obligatione. ibid.
 Quæst. unic. Promissio acceptata inducit ne obligationem gravem ex iustitia? 373.

CAPUT XXI.

De donationibus, earumque conditionibus. 374.

- Quæst. I. Quinam donare valent? 375.
 Quæst. II. Quas ob causas revocari donatio inter vivos valida, & acceptata possit? 376.

DISSERTATIO V.

De testamentis, & ultimis voluntatibus.

PRÆLOQUIUM. 377.

CAPUT I.

- Quid, & quotuplex sit testamentum: & quæ solemnitates ad eiusdem valorem requiruntur. 378.
 Quæst. I. Quæ solemnitates requiruntur ad testamentum nuncupativum? 379.
 Quæst. II. Quanam solemnitates requiruntur ad valorem testamenti scripti, seu clausi? ibid.
 Quæst. III. Testamentum ad pias causas quæ solemnitates postulat? ib.
 Quæst. IV. Quæ solemnitates requiruntur ad valorem testamenti eorum, militum, & parentum inter liberos? 380.
 Quæst. V. Quæ solemnitates ad codicillarum valorem necessaria est? ib.

CAPUT II.

De testamento imperfecto, & de iis qui condere testamentum valent. ibid.

CAPUT III.

De iis, qui possunt, vel non possunt, heredes, aut legatarii in testamento institui. 382.

- Quæst. I. Quomodo parentes reneantur alimenta præbere filiis naturalibus, & spurvis? ib.
 Quæst. II. Quomodo filii naturales, & spurvi succedant patri? 383.
 Quæst. III. Quomodo filii naturales succedant matri? 384.
 Quæst. IV. Fideicommissarius, institutus heres a patre cum onere tradendi hereditatem filio spurvo, licite ne tradere illam valet? ibid.

CAPUT IV.

De heredibus necessariis, eorumque exheredatione. 385.

- Quæst. I. Quomodo filii partibus, & partes filiis succedant, tanquam heredes necessarii? 386.
 Quæst. II. Quomodo ascendentes succedant

in hereditate descendentibus? ibid.
 Quæst. III. Quibus de causis exheredari filii a parentibus, & parentes a filiis valeant? 387.

CAPUT V.

De heredibus ab intestato. 388.

CAPUT VI.

De substitutione vulgaris, pupillari, exemplari, fideicommissaria, reciproca, compendiosa. 396.

CAPUT VII.

Quomodo testamenta valida revocari, & per interceptam personam condi valeant? 392.

- Quæst. I. An, si testator iuraverit se non revocaturum testamentum, valeat aut licite, aut valide revocare? ibid.
 Quæst. II. Secundum testamentum solemniter conditum revocatur ne re ipsa primam? 393.
 Quæst. III. Quando duo simul condunt testamentum, in quo disponitur de propriis bonis, postea ne unus, altero mortuo, revocare suam dispositionem de propriis bonis? ib.
 Quæst. IV. Valet ne dominus revocare testamentum ab altera ex ejusdem domini beneplacita conditum, mortuo testatore? 394.

CAPUT VIII.

Quam obligationem habeant heredes, & executores testamentarii. ibid.

- Quæst. I. Utrum defunctus detrimentum patiarit ex protractione debitorum solucione? 396.
 Quæst. II. Quanam sit obligatio, qua obstringuntur executores testamentarii? ib.

CAPUT IX.

De legatis, eorumque divorsitate, & fructibus. ibid.

- Quæst. I. Legatum, relictum ad nubendas virgines orphanas, viduasque, valet ne traditum puellis Religionem ingredientibus? 398.
 Quæst. II. Legatum relictum pro nubendis puellis, confertur ne nuptis potest que sine dote, aut cum exigua suppellectili? 399.

Q. III.

- Quaest. III. Legatum, relictum puellis nubentibus, tradi ne viduis possit secundas nuptias celebrantibus? ib.
 Quaest. IV. Legatum destinatum pro naturalibus alicuius loci, tradi ne extraneis possit? ib.
 Quaest. V. Legatum relictum pro nubentibus orphanis, tradi ne possit puellis habentibus parentes inuites, & pauperes? ib.

- Quaest. VI. Legatum relictum pro nubentibus virginibus, tradi ne possit puellis corruptis? 400.
 Quaest. VII. Qui ordo seruandus sit in legatis impledis? ib.
 Quaest. VIII. Valet ne aliquis testamentis, & legatis derogare? ib.
 Quaest. IX. Quando ex legatis deduci Falcidia possit? ib.

FINIS.

LIBER SECUNDUS

DE IUSTITIA ET IURE.

DISSERTATIO PRIMA.

CAPUT I.

Iuris notiones variae. Quale ius sit iustitia materia, & obiectum.

DE variis iuris acceptionibus libro superiore disputavi. Paucæ hic adicienda sunt. De iuris origine dissident Icti. Ulpianus a iustitia ius arcessit. Gerardus Noodt *Lib. I. tit. 1. de iustit. & iur. aduertit*, iuxta præcepta Grammaticis iustitiam a iure, ius a iubendo appellari, quia impossibile non est veteres, nondum reperta littera *R*, iussa pro iura dixisse; Ulpianus autem, missis Grammaticis qui verborum originem sectantur, Philosophos qui rerum non vocum principia considerant, imitatus, ius a iustitia appellatum esse existimat; additque, ius esse artem boni, & æqui. Audiamus quid hac de re scripserit S. Thomas 2. 2. q. 121. artic. 1. ad 1. *Consuetum est* (inquit) *quod nomina a sui prima impositione detorqueantur ad alia significanda; sicut nomen medicine impositum est primo ad significandum quod præstat infirmo ad sanandum; deinde tractatum est ad significandum artem qua hoc fit. Ita etiam hoc nomen ius primo impositum est ad significandum ipsam rem iustam, postmodum autem derivatum est ad artem qua cognoscitur quid sit iustum; & alterius ad significandum locum in quo ius redditur, sicut dicitur aliquis comparere in iure, & ulterius dicitur etiam, quod ius redditur ab eo ad cuius officium pertinet iustitiam facere, licet etiam id quod decernit, sit iniquum.*

II. His, aliisque acceptionibus missis, triphiciter Theologum S. Thoma ius usurpat. Primum pro lege debente quid cuique ex iustitia tribuendum sit: qua de causa lex ipsa ius dicitur, seu iuris regula; & hoc patet acceptum tribuitur in ius naturale, divinum, gentium, humanum, canonicum, & civile, publicum, & privatum, de quo superiore libro disputavi. Secundo modo ius significat potestatem, seu facultatem ad al-

Conc. Theol. Tom. VII.

quid agendum, exigendum, recipiendumque; ut cum quis rem suam vendit, creditum exigit, bona sua defendit, iure suo fungi dicitur. Tertio tandem modo ius usurpatur pro æqualitate inter rem & rem, seu inter creditum unius & debitum alterius.

III. His tribus modis ius pertinet ad iustitiam. Primo modo est norma, quæ præscribit quid cuique ex iustitia competat. Secundo modo est conditio necessaria, ut dicatur quidquam alicui vi iustitia deberi. Si quidem ei qui ius non habet ad aliquid exigendum, nihil ex iustitia debitum est. Tertio modo est materia, seu obiectum, quod directe & per se iustitia spectat. Eo enim iustitia tendit ut æqualitatem constituat inter rem & rem, personam & personam. De iure primo modo accepto nihil in præsentia, cum satis enucleatum illud fuerit libro superiore. Secundum iuris modum nunc, postea tertium explicabo.

IV. Communis iuris notio in secunda acceptione hæc est: *Potestas legitima ad aliquid assequendum, vel ad aliquam functionem, vel quasi functionem, cuius violatio iniuriam constituit.* Hæc potestas aut est activa ad aliquid agendum, retinendum, petendumque; vel passiva ad aliquid recipiendum, ut alimenta, servitutem; vel *repugnans*, ne aliquis edifect in tali loco, ne aperiat fenestras, ne fabricam altius efferat. Vocatur legitima, nempe concessa a lege, vel naturali, ut potestas ad victum, & vestitum; vela divina, ut potestas ad suscipienda sacramenta; vel ab humana, ut potestas ad capiendam hereditatem, legatum &c.

V. Ius sub hac consideratione tribuitur in *ius ad rem, & ius in re*. Hoc actionem realem tribuit, nempe in personam, & in rem, quæ ubicumque sit, ad dominum pertinet. Quare *ius in re* illud proprie est quod habent homines in res quas possident, valentque vendere, alienare, permutare, locare &c. *Ius ad rem* est in personam, & non in rem, seu tribuit actionem personalem, non realem. Vendis rem tuam alteri, quæ traditione illius fit,